

Asia: VN/10164/2019

Lausuntopyyntö vaativan sijaishuollon uudistamistyöryhmän ehdotuksesta hallituksen esitysluonnokseksi lastensuojelun vaativaa sijaishuoltoa koskevaksi lainsäädännöksi

Lausunnonantajan lausunto

1. Esitetään lisättäväksi uusi 2 momentti pykälään 4 a § Lapsen oikeus tasapainoiseen kehitykseen ja hyvinvointiin. Selkiyttääkö ehdotus lapsen kasvatuksen, valvonnan ja huolenpidon sekä perusoikeuksiin kajoavien rajoitusten rajanvetoa? Jos ei, miten säännöstä tulisi muuttaa?

Vastaus: Selkiyttää pääosin

Sääntely vahvistaa yhdessä muun LSL:n sääntelyn kanssa lapsen kasvatuksen, valvonnan ja huolenpidon rajoja suhteessa rajoitustoimenpiteisiin.

Lain toimeenpanossa on otettava huomioon koulutuksen tarve rajoitustoimenpiteiden minimoimiseksi. Keskeinen kysymys on, miten kaikki uudet säännökset saadaan laajasti eri toimijoiden tietoon. Tärkeää on myös, että uudistuksen vaikutuksia seurataan ja arvioidaan. Tämä on erityisen tärkeää, kun uudistusta perustellaan sen myötä saatavilla huomattavilla muutoksilla (10 %) huostassa olevien lasten määrään.

2. Esitetään säädettäväksi lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden asiakasmitoitus 35 lasta/sosiaalityöntekijä (13 b §). Mitä vaikutuksia näette ehdotuksella olevan?

Lastensuojelun laadun näkökulmasta on tärkeää, että asiakasmäärillä on lähtökohtaiset ylärajat. Lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän rooli lastensuojelussa on keskeinen. Asiakasmäärän kohtuullisuus voi edistää työntekijän pysyvyyttä lapsen asioiden hoitamisessa ja tuottaa siten jatkuvuutta myös lapsen tilanteeseen. Jatkuvuus tukee yhteistyötä myös lapsen huoltajien kanssa.

Vaarana kuitenkin on, että sääntely johtaa mekaaniseen tulkintaan. Lain soveltamisessa tulee ottaa huomioon, että asiakkuudet ovat vaatimaltaan työmäärältä huomattavan erilaisia. Nyt käsillä olevassa ehdotuksessa esitetään osin myös lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän tehtävien lisäämistä. On otettava huomioon, että vaativia asiakkuuksia on myös avohuollossa ja 35 lasta voi olla liikaa, jos useiden lasten kanssa tehdään intensiivistä ja suunnitelmallista avohuollon työtä. Esimerkiksi lastensuojelun laatusuosituksessa (2019, 30) ehdotus on 25 lasta/sosiaalityöntekijä,

huomioiden alueelliset, sisällölliset ja asiakkaiden palvelutarpeisiin liittyvät tekijät. Lasten asiakkuuksien erilaisuuden kirjon huomioiminen on tärkeää. Lapsen asioista vastaavalla sosiaalityöntekijällä on oltava riittävästi aikaa vaativan sijaishuollon yms. asioiden valmistelussa ja lapsen tilanteen arvioinnissa. Asiaksmitoitus vaikuttaa myös lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän mahdollisuuteen valvoa sijaishuollossa olevan lapsen oikeuksien toteutumista. Tulisikin huolehtia siitä, että lapsen asioista vastaavilla sosiaalityöntekijöillä on aikaa valvontatehtävään, ja erityisesti lastensuojelun perhehoidon valvontaa tulisi kiinnittää huomiota.

Asiaksmääriä tulisi seurata säännöllisesti ja arvioida asiakkuuden tarvetta ja mahdollisuutta myös päättää asiakkuus. Asiaksmäärän sääntely kytkeytyy siten myös lastensuojelun asiakkuuden päättämisestä sääntelyyn.

Lisäksi asiakasmääriin vaikuttavat sosiaalityöntekijöiden vaihtuvuus ja rekrytointiongelmat. Vaikka työntekijäkohtainen asiaksmitoitus olisikin kunnossa, niin sosiaalityöntekijän irtisanoutuessa kuntatyönantaja ja jäljelle jääneet sosiaalityöntekijät voivat joutua tahtomattaan tilanteeseen, missä 35 asiakkaan työntekijäkohtainen lukumäärä ylittyy.

Asiaksmääriä koskeva rajoitus ei saa käytännössä johtaa myöskään siihen, että lapsi ei pääse lastensuojelun asiakkuuteen, koska sosiaalityöntekijöitä ei ole vapaana, vaan joutuu tyytymään esimerkiksi SHL asiakkuuteen, vaikka tarve lastensuojelun tukitoimille olisi selvä.

3 a. Vastaavatko 15 §:n täsmennykset tätä tavoitetta?

Kyllä pääosin

3 b. Mitä käytännön vaikutuksia näette ehdotuksella olevan?

Pykälä turvaa lapsen oikeuden palveluihin lainsäädännössä. Olennaista on, miten tämä tulee toteutumaan käytännössä. Lainkohdan toimeenpanoon on siten tässäkin kiinnitettävä erityistä huomiota. Koulutusta tarvitaan sekä sosiaali- että terveydenhuollon työntekijöille.

Pykälän turvaamat oikeudet ovat keskeisiä monille lastensuojelun asiakkaille. Tutkimusten perusteella tiedetään, etteivät esimerkiksi lainsäädännön jo nyt turvaamat palvelut toteudu lainsäätäjän tarkoittamalla tavalla. Uudistuksen jälkeen tulisikin seurata, miten sääntely käytännössä toteutuu ja mitkä seikat mahdollisesti estävät sen toteutumista. Uudistuksen toteuttamiseksi on tärkeää varata myös riittävät resurssit terveydenhuollolle.

Lastensuojelun asiakkuudesta ei myöskään saa tulla ”ohituskaistaa” palvelujen saannille. Esimerkiksi jos vammaisella lapsella ei ole lastensuojelun tarvetta, tarvittavat terveydenhuollon palvelut (samoin kuin vammaishuollon palvelut) on turvattava ilman lastensuojelun asiakkuutta.

Pykälän muotoilussa olisi syytä kiinnittää huomiota siihen, että siinä ehdotetut palvelut on tärkeää turvata paitsi sijaishuoltoon sijoitetulle lapselle, myös avohuollon asiakkaina oleville lapsille. Myös vanhempien palvelut on turvattava. Tämä on usein edellytys sille, että lapsen sijoitus voidaan välttää tai sijoitetun lapsen perheen kanssa päästään työskentelemään perheen jälleenyhdistämiseksi.

4. Ehdotuksessa esitetään säädettävän lapsen sosiaalihuollon asian vireille tulosta voimassa olevan lastensuojeluasian vireille tulon sijaan. Tavoitteena on, että tämä vahvistaisi sosiaalihuollon

palvelutarpeen arvioinnin ensisijaisuutta. Onko ehdotettu sääntely tarkoituksenmukainen asetetun tavoitteen kannalta?

Ei pääosin

Vapamuotoiset huomiot kohdasta 4

Hallituksen esityksessä esitetyt tavoitteet ja perustelut ovat selkeät ja kannatettavat, samoin ehdotetun pykälän 2-4 momentit. Sen sijaan pykälän otsikko ja ensimmäinen momentti tulisi muotoilla uudestaan. SHL asiat kuuluvat sosiaalihuoltolain mukaiseen asiakkuuteen ja lastensuojeluasiat LSL asiakkuuteen, ja nyt ehdotettu muotoilu hämärtää tätä.

Tiedossa on myös, että nyt alkuvaiheen tärkeää arviointia tekevät paitsi muut kuin sosiaalityöntekijät, toisinaan myös henkilöt, joilla ei välttämättä ole vahvaa kokemusta lastensuojelusta. Ilman viimeksi mainittua, lapsi ja perhe eivät välttämättä ohjaudu oikeaan aikaan oikealle (=tehokkaalle) palvelupolulle. Tällä taas on suuri merkitys, jos sijoitusten lukumäärää pyritään vähentämään.

Olennaista on myös, miten lapselle ja perheelle kerrotaan palveluista ja miten arviointi tehdään (nyt varsinaiseen palvelutarpeen arviointiin ei ehdoteta lisäsääntelyä) ja miten palvelut organisoidaan.

5. Ehdotuksessa esitetään lastensuojelun asiakkuuden päättymisestä säätämistä. Mitä käytännön vaikutuksia tällä sääntelyllä olisi?

Sääntely asiakkuuden alkamisesta ja loppumisesta tulee näkyviin. Säädos tuo yhdessä 34 §:ssä täsmennettävän avohuollon tavoitteenasettelun kanssa huomattavan parannuksen asiakkaiden oikeusturvaan, korostaen lastensuojelun avohuollon kuntouttavaa tarkoitusta. Sosiaalityöntekijälle asettuu voimakas velvoite arvioida asiakkuuden tarvetta asiakkuusprosessin ajan ja hän saa huostaanoton edellytyksiin peilaamisen rinnalle velvoitteen arvioida sitä, täytyvätkö asiakkuuden päättämisen kriteerit. Säädöksellä voi olla intensiivisemmän kuntouttavan työskentelyotteen vahvistuessa kytkös myös lastensuojelun vaikuttavuuteen.

Olennaista on, miten arviointi tehdään suunnitelmallisesti yhdessä lapsen ja perheen kanssa ottaen huomioon mahdolliset uudet ilmoitukset ja se, millä kriteereillä arvioidaan, onko tavoitteisiin päästy, että avohuollon asiakkuus voitaisiin päättää. Tärkeää on, että asiakkuuden tilaa arvioidaan säännöllisesti ja lapsen edun mukaisesti. Suunnitelmallista työskentelyä tukee se, että asiakkuuden alkamisen ja päättymisen rajat sekä suhde palvelujen porrastamiseen ovat selkeät työntekijöille ja asiakkaille. Säädos voi tukea sitä, että palvelut ja tuet ovat oikein ajoitettuja ja kohdennettuja (lievin riittävä puuttuminen).

Asiakkuuden päättymisen sääntelyllä on suora yhteys myös asiakasmäärään.

Tarvitaan myös koulutusta suunnitelmallisesta lastensuojelun asiakkuuden päättämisprosessista toistuvien lastensuojelun asiakkuuksien muodostumisen ehkäisemiseksi, sekä säädöksen toteutumisen seuranta.

Jos lapsen sijaishuollon tarpeen ehkäisemistä tavoitellaan avohuollossa ensisijaisesti niin, että lastensuojelun asiakkuus päätettäisiin ja lapsi voisi siirtyä muiden lakien mukaisten palvelujen piiriin, voisi tämä tarkoitus olla tarpeellista täsmentää pykälään 28a§.

Jos pykälän on tarkoitus olla tyhjentävä, siinä pitäisi säätää myös jälkihuollon päättymisestä.

Lainsäätäjän tarkoitus ei voine myöskään olla, että jälkihuollon päättymisestä ilmoitettaisiin täysi-ikäisen henkilön vanhemmille tai muille mainituille tahoille.

6 a. Arvioitko ehdotetun säädöksen johtavan käytännössä avohuollon palvelujen kehittämiseen?

Kyllä

6 b. Miten arvioitte tämän tavoitteen toteutuvan ehdotetun säännöksen avulla?

Avohuollon palveluiden kehittäminen on sinänsä kannatettava lähtökohta. Kaikkien avohuollon tukitoimien tavoite ja jonkinlainen tausta-ajatus kuitenkin on, että niillä ehkäistään sijoituksen tarvetta, miten nyt ehdotetun palvelun tavoite suhteutuu tähän? Säännös 37b§ jättää myös epäselväksi, millaisesta tuesta konkreettisesti on kyse, ja ketkä ovat sen toteuttajatahot. Jo sääntelyn tasolla olisi syytä varmistaa, ettei tukimuoto käytännössä muodostu viimesijaiseksi tueksi, joka huostaanottamisen kriteereiden täyttymisen osoittamiseksi myönnettäisiin lapselle ennen sijoitusta, vaan että se on lapsen tarpeiden vaatiessa käytettävissä myös asiakkuuden alussa. Tärkeää on varmistua myös siitä, että tukimuoto on yhdenvertaisesti ja yhdenvertaisin edellytyksin saatavilla eri puolilla maata. Uudistuksen toimeenpanossa tarvitaan siten koulutusta ja jälkikäteistä seurantaa.

Toimi vastaa kiireellisten sijoitusten määrän lisääntymiseen, mutta ei sulje pois kiireellistä sijoitusta, silloin kun edellytykset täyttyvät. Se vastaa myös todettuun tarpeeseen avohuollon tuen ja tukitoimien valikoiman parantamisesta. Avohuollon tukitoimet ovat muotoutuneet historian kuluessa ja palveluvalikko voi vaihdella kunnittain (esim. Janissa Miettisen (2013) raportti Kuntaliiton sarjassa). Aiemmin säädetty lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän vahva mandaatti arvioida tukitoimien tarvetta ja esittää myös ns. palveluvalikon ulkopuolisia toimia on ollut hyvä lisäys. Tätä taustaa vasten on toisaalta hyvä, että säännös jättää määrittelyn varaa tehostetun avohuollon tukitoimen toteuttamiselle, sillä nyt tämä uusi tehostettu avohuollon tuki voi johtaa ns. intensiivisten ja tehostettujen tukimuotojen käyttöön.

Säännöksellä korvattaisiin kiireellisen avohuollon tukitoimen pykälä, missä huostaanoton kriteerit saivat täytyä, kun nyt lapsi ei saisi olla sijaishuollon tarpeessa. Keskeinen asia tässä pykälässä on kuntouttava näkökulma, joka s puuttuu, kun lapsi sijoitetaan kiireellisesti tai suostumuksellisesti kiireellisen avohuollon tukitoimen nojalla. Säädosmuotoilu (37b§) jättää kuitenkin avoimeksi tehostetun avohuollon tukitoimen suhteen 36§ avohuollon tukitoimien käyttämiseen ja tukitoimen järjestämisen edellytykset. Jos käyttöedellytykset ja käytötapa ovat epäselvät, kunnissa alkaa muodostua jälleen omia tulkintoja siitä, mihin tilanteisiin tätä tukitoimea voi käyttää. Tämä voi johtaa eriäviin määrittelykriteereihin. Yhdenvertaisuuden periaate on tärkeä. Tärkeää on määritellä, kenelle tehostettu avohuollon tukitoimi on tarkoitettu ja millaiset kriteerit määritellään tukitoimen saamiselle, mukaan lukien sen ajoitus.

Tehostettujen avohuollon tukitoimien palveluvalikossa on tärkeää ottaa huomioon eri-ikäiset lapset ja heidän yksilölliset tarpeensa.

Tehostetun avohuollon tukitoimen perustuminen moniammatilliselle asiantuntijuudelle on tärkeää lapsen edun ja lapsen yksilöllisten tarpeiden vuoksi. Olennaista on myös varmistaa eri tahojen yhteistyö lapsen ja perheen tukemisessa.

Tarvitaan systemaattista työtä menetelmien kehittämiseksi, vaikuttavuuden seurannaksi ja vakiinnuttamiseksi. Kansainvälisesti on olemassa tutkimustietoa ja erilaisia malleja, joita tulisi hyödyntää uuden tehostetun avohuollon tukitoimen suunnittelussa. Olennaista on saada ns. näyttöön perustuvia malleja käyttöön ja nyt on Suomessa jo meneillään näiden kokeiluja.

7. Sijaishuoltopaikan valintaa koskevaa sääntelyä ehdotetaan täsmennettävän. Sijaishuoltopaikan valinnassa tulisi aina arvioida yksilöllisesti lapsen etu, lapsen tarpeita vastaava kuntoutuksellinen osaaminen ja lapsen varhaiskasvatuksen, perusopetuksen ja muun opetuksen sekä siihen tarvittavan tuen varmistaminen. Millaisia vaikutuksia näette ehdotetulla sääntelyllä olevan sijaishuoltopaikan valintaan ja sitä koskevaan päätöksentekoon? Onko pykälän sääntely asetettujen tavoitteiden näkökulmasta riittävä?

Ehdotettu pykälä on sisällöllisesti hyvä.

Sijaishuoltopaikan valinnassa painottuvat peruspalvelut ja vaatimaan on eritelty vaativan ja erityisen tuen tarve. Yleisesti ottaen hyvä, että sijaishuoltopaikan valintaan kiinnitetty huomiota erityisesti sen kannalta miten sijaishuolto voisi parhaiten vastata lapsen tarpeisiin. Tärkeä rooli asetettu lapsen asioista vastaavalle sosiaalityöntekijälle, joka tuntee lapsen ja lapsen tarpeet.

Soveltamisessa on otettava huomioon sijaishuoltopaikkojen saatavuus ja mahdollisuudet lähtökohtaisesti löytää ja valita lapsen tarpeisiin vastaava sijaishuoltopaikka. Aina ei kuitenkaan ”palvelupolku” toteudu sijaishuoltopaikan valinnassa, jos sijoitusyksikkö tms., joka kaukana sijoitusta suunnitelleesta ja lapsen lähellä olevasta tahosta. Kyse on myös sijaishuollon järjestämisestä ja ennakkolisesta valvonnasta ja laadukkaan sijaishuollon paikoista. Myös suhde perhehoitoon tärkeä ja kriteerit, joilla lapsen sijoitus muuhun kuin perhehoitoon tarpeen. Myös (valtakunnallisesti/ alueellisesti) olennaista saada ajantasainen tietojärjestelmä sijaishuoltopaikoista ja niiden saatavuudesta suhteessa lasten erilaisiin tarpeisiin.

8. Lapsen sivistyksellisten oikeuksien toteutumisen tukemista ehdotetaan vahvistettavan erityisesti sijaishuollon aikana (49 a §, 50 §, 52 a §, 57 § ja 60 d §). Miten ehdotettu sääntely vastaa lapsen sijaishuollon aikaiseen tuen tarpeeseen perusopetuksen ja toisen asteen tutkinnon suorittamisessa?

Ehdotetut pykälät ovat tärkeä lisäys. Mm. kouluterveystutkimuksessa on tutkittu sijoitettujen lasten tilannetta ja myös sitä kautta on selvinnyt, että sijoitettujen lasten sivistyksellisten oikeuksien ja turvallisen koulunkäynnin tukemiseen pitää kiinnittää erityistä huomiota. Myös eduskunnan oikeusasiamies on kiinnittänyt asiaan huomiota. Kiinnitämme kuitenkin huomiota siihen, että pykälässä ei mainita oppilashuoltoa ja sen roolia yhteistyötahona.

9 a. Onko 49 a §:n sääntely vaativasta sijaishuollosta tarkoituksenmukainen ja toteutettavissa käytännössä?

Kyllä pääosin

9 b. Mitä käytännön vaikutuksia ehdotuksella olisi?

Sinänsä tavoite määritellä vaativa sijaishuolto on kannatettava. Jos laitoksia on jatkossa kolme eri tasoa (perus- ja vaativa taso sekä erityisen huolenpidon laitokset), on mahdollista, että tämä johtaa enenevässä määrin lasten siirtoihin eri laitosten välillä. Myös laitosten erilainen henkilöstömitoitus on ongelmallinen. Erityistä huolenpitoa tarjoavissa laitoksissa mitoitus on runsas, vaativan

sijaishuollon osalta säädetään vain riittävästä henkilökunnan määrästä. Avoimeksi jää, kuka määrittelee riittävän henkilökunnan määrän ja samalla se, turvaako avoimeksi jätettävä mitoitus käytännössä näiden erityistä tukea tarvitsevien nuorten tilanteet. Miten varmistetaan, että vaativan sijaishuollon paikkoja on tarjolla alueellisesti yhdenvertaisesti ja riittävästi lasten tarpeisiin nähden.

Käytännön vaikutuksia voi olla siihen, miten sijaishuoltopaikat ja laitokset määrittyvät sijaishuollon valikossa vaativan sijaishuollon toteuttajina. Ehdotetulla esityksellä on vaikutuksia sijoitustyöskentelyyn ja siihen, miten turvataan resurssit sijoitusprosessin eri vaiheissa, työntekijöiden koulutus ja osaaminen jne.

10. Selkeyttääkö ehdotettu muotoilu erityisen huolenpidon jakson hoidollista ja kuntouttavaa sisältöä?

Kyllä

Vapaamuotoiset huomiot kohdasta 10

On tärkeä ja kannatettava muutos, että erityistä huolenpitoa koskevat säännökset on siirretty pois rajoituksia koskevasta luvusta ja kiinnitetty laitoshoidon -lukuun. Erityisen huolenpidon hoidollinen ja kuntouttava puoli tulee nyt selkeämmin esille. Tämän, samoin vaativan sijaishuollon, vaikuttavuutta olisi jatkossa pystyttävä tutkia. Toimet eivät ole millään tavalla toteutettuna perusteltuja, jos vaikuttavuus puuttuu. On myös huolehdittava siitä, että vaativan sijaishuollon ja erityisen huolenpidon paikkoja on riittävästi – lapsi tarvitsee paikan heti, kun tarve ilmenee, ei 3 tai 6 kuukauden päästä.

11 a. Vastaako ehdotettu muotoilu näihin tavoitteisiin?

Kyllä pääosin

11 b. Millaisia vaikutuksia erityisen huolenpidon jakson pidentämisellä olisi?

Kyllä pääosin Pidempi jakso voi auttaa lapsen itselleen vahingollisen käyttäytymisen katkaisemisessa. On kuitenkin lapsen oikeuksien näkökulmasta ensiarvoisen tärkeää, että jos jakso on pidempi, se määrittyy ja toteutuu nimenomaan (mielenterveys- ja päihdetyötä integroivana) kuntouttavana laitoshoidona eikä rajoitustoimenpiteenä.

Erityisen huolenpidon hoidollinen ja kuntouttava tavoite toteutuisi paremmin. Tähän mennessä jakso on usein toteutunut vain käyttäytymisen pysäyttämisenä.

12. Erityisen huolenpidon jakson päätöksenteko: Millaisia vaikutuksia olisi nykyisen päätöksentekorakenteen (30 + 60 vrk) muuttamisella siihen, että jatkossa yksi päätös mahdollistaisi enemmillään 90 vuorokauden erityisen huolenpidon jakson ja sen jälkeen tarvittaessa enimmillään toisen 90 vuorokauden jakson?

Ehdotettu muutos helpottaisi päätöksentekijän toimintaa, kun jatkon tarvetta ei tarvitsisi harkita heti 20 vrk:n kuluttua. Asettaa lapsen asioista vastaavalle sosiaalityöntekijälle aikaisempaa tiiviimmän veloitteen seurata ja arvioida jakson aikana tarkasti jaksolle asetettuja tavoitteita. Tämän voi olettaa parantavan lapsen oikeusturvaa erityisessä huolenpidossa.

13. Onko ehdotettu erityisen huolenpidon asumisyksiköiden henkilöstöresurssi (59 a §) riittävä?

Kyllä

Vapaamuotoiset huomiot kohdasta 13

Henkilöstöresurssi on riittävä. Kuten edellä esitimme, herää kuitenkin kysymys, onko vaativan sijaishuollon henkilöstömitoitus oikeassa suhteessa erityiseen huolenpitoon. Mihin ehdotuksessa mainitut henkilöstömitoitukset ylipäänsä perustuvat?

On hyvä, että myös moniammatillisen arvion käytännöt ja sisältö on kuvattu aiempaa tarkemmin. Samoin on kannatettavaa, että lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän vastuut on kuvattu huolellisemmin (yhteistyö- ja tapaamisvelvoite).

14 a. Onko ratkaisu tarkoituksenmukainen?

Kyllä

14 b. Mitä vaikutuksia sillä olisi?

Mm. valvonnan ja osaamisen näkökulmasta on hyvä, että erityisen huolenpidon järjestäminen on keskitetty.

15. Miten 11 luvun säännökset rajoituksista toteuttavat sijaishuollossa olevien lasten perus- ja ihmisoikeuksia?

Rajoitustoimenpiteiden sääntely on tärkeää. On myös tärkeä pohtia, miten edistetään lapsen turvallisuutta ja jatkuvuutta sijaishuollossa (palvelujen laatuun ja asiakasturvallisuuteen liittyviä näkökohtia). Sijaishuolto on juridisoitunut ja kaupallistunut. Siksi on keskeistä, että sijoituksista ei synny emotionaalista huono-osaisuutta, vaan sijoitettu lapselle voisi rakentua turva ja ehyt identiteetti sekä elämäntarina institutionaalisesta lapsuudesta ja lastensuojelun prosessista huolimatta ja sen tuella.

Tutkimusten ja valvontahavaintojen (laillisuusvalvonta, aluehallintovirastojen valvonta) perusteella tiedetään, että rajanveto lapsen kasvatuksen ja rajoitustoimenpiteiden käytön välillä ei ole selvä. Rajoitustoimenpiteitä käytetään väärin perustein ja lainvastaisesti. Jotta uudistus voisi toteuttaa tavoitteitaan ja turvata paremmin lapsen perus- ja ihmisoikeuksia, kaikki sijaishuoltoa tarjoavat yksiköt, perhehoito mukaan lukien, tulisi kouluttaa siitä näkökulmasta, 1) mitä on lapsen laissa turvattu hyvä hoito, kasvatusta ja huolenpito ja (erityisesti laitoksissa) 2) rajoitustoimenpiteiden käytöstä.

63 § Yhteydenpidon rajoittamista koskeva päätös

Yleisesti rajoitustoimenpiteiden osalta: siltä osin kuin päätösvaltaa siirretään sosiaalityöhön, muutokset ovat kannatettavia. Edistää lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän mahdollisuuksia valvoa rajoitustoimenpiteiden käyttöä.

Rajoitustoimenpiteisiin liittyvät lisäykset, täsmennykset ja muutokset ovat lähtökohtaisesti kannatettavia. Lapsen oikeusturvaa oletettavasti edistää lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän roolin vahvistaminen. Ilman huolellista täytäntöönpanoa (erityisesti sijaishuoltokentän kouluttaminen) ja seuranta on kuitenkin suuri riski siitä, että esityksen tavoitteet (lapsen perus- ja ihmisoikeuksien turvaaminen) jäävät toteutumatta.

65 § Aineiden ja esineiden haltuunotto

-

66 § Henkilöntarkastus

-

68 § Kiinnipitäminen

-

69 § Liikkumisvapauden rajoittaminen

-

69 a § Luvatta laitoksesta poistuneen lapsen palauttaminen

Huomiota tulisi kiinnittää myös lapsen etsimiseen ja löytämiseen, joihin nähden palauttaminen on toissijainen kysymys. Laitoksista poistuneet lapset ovat vaarassa joutua monenlaisen kaltoinkohtelun kohteeksi ja on tärkeää, että laitoksissa on sellaiset resurssit, jotka mahdollistavat karkuteillä olevan lapsen etsimisen.

Tähän kaiketi voi olla lisäyksenä lapsen henkilöntarkastus kuljetukseen käytettävän auton välittömässä läheisyydessä. Perusteena kuljetuksen turvaaminen. Kiinnipito ei edelleenkään näissä sallittu, ehkä se voisi olla toisinaan tarpeen (lyhytaikaisesti, niin kuin aina).

70 § Eristäminen

-

72 § Erityiset rajoitukset erityisen huolenpidon jakson aikana

-

17 a. Toteuttaako säännös tätä tavoitetta?

Kyllä pääosin

17 b. Millaisia vaikutuksia ehdotetulla 71 §:ssä säädetyillä erityisillä rajoituksilla näette olevan lapsen päihdehoidon ja -kuntoutuksen toteuttamiseen?

On hyvä, että asiasta on säädetty tarkemmin: päihdehoidon ja -kuntoutuksen toteuttamisen kannalta tämä on olennaista.

18. Miten 69 a §:ssä ehdotetut muutokset mahdollistavat luvatta laitoksesta poistuneen lapsen palauttamisen?

-

19. Miten tehokkaasti ehdotettu 73 §:n mukainen säännös toteuttaa eristämisen täytäntöönpanon valvontaa?

-

20. Miten tehokkaasti ehdotettu 74 §:n säännös kirjaamisvelvoitteesta ja toimittaminen kuukausittain aluehallintovirastoon toteuttaa rajoitustoimenpiteiden valvontaa?

Lapsen oikeusturvan vahvistumisen näkökulmasta ehdotettu säännös on kannatettava, mutta herättää kysymyksen, onko aluehallintovirastoilla valvontaan riittävät resurssit. Lisäyksistä huolimatta ne ovat edelleen niukat.

21. Ovatko ehdotetut jälkihuollon sisältöä koskevat täsmennykset riittäviä?

Ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot kohdasta 21

-

22. Ehdotetaan säädettäväksi uusi laki valtion lastensuojelulaitoksista ja täsmennettävän valtion lastensuojeluyksiköiden tehtäviä vaativan sijaishuollon ja perusopetuksen integroituna palveluna. Valtion lastensuojeluyksiköiden tehtävänä olisi vaativan sijaishuollon ja perusopetuksen integroidun palvelun, erityisen huolenpidon sekä lastensuojelun jälkihuollon järjestäminen. Vastaisiko ehdotetun lain 2 § vaativan sijaishuollon tarpeisiin?

Kyllä

Vapaamuotoiset huomiot kohdasta 22

Kyllä Valvonnan ja osaamisen näkökulmasta keskittäminen on lähtökohtaisesti hyvä asia. Huomiota on kiinnitettävä palvelun alueelliseen saatavuuteen ja riittävyyteen.

23 a. Pykälä x tai pykälät x-x §:t ovat hyvät ehdotetussa muodossa.

Yleinen kommentti: Usein muutosten jälkeen lastensuojelulain kokonaisuus on raskas.

23 b. Muutosehdotus pykälään x:

-

23 c. Muutosehdotus pykälän x perusteluihin:

-

Vornanen Riitta
University of Eastern Finland - Yhteiskuntatieteiden laitos ja Oikeustieteiden laitos

